

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”



Zuivere godsdienst

„Zuivere en onbevleete godsdienst voor God, den Vader, is: omzien naar wezen en weduwen in hun druk en zichzelf onbesmet van de wereld bewaren”.

(Jac. 1 : 27).

Als Jacobus, de dienstknecht van God en de Here Jezus Christus de twaalf stammen in de verstrooiing schrijft, dan lezen we telkens in die brief, dat het vooral aankomt op het werkelijk horen, dat wil zeggen op het doen van het Woord van God.

In hoofdstuk 1 wordt de volle nadruk er op gelegd, dat het in de gelovigen geplante Woord moet aangenomen worden. Want dat Woord, die boodschap van God moet ons leven in beweging brengen. Als het woord der waarheid in ons hart komt, gebeurt er wat: het wordt verstikt of het brengt vrucht voort. Een derde mogelijkheid is er niet.

Jacobus doet niet anders, dan de christenen van alle tijden dringen tot het doen. Want alleen de dader van het Woord hoort het werkelijk zó, dat hij het niet vergeet. Die mens heeft zijn echte beeld in de spiegel van het Woord gezien en hij gaat werken voor God, wandelen met God, zijn tong beheersen door de kracht van God en verzoeken weerstaan in de vreugde voor God en onder Gods beproevingen het uithouden.

Echte godsdienst

Blijkbaar ontbrak daar nog al het een en ander aan bij de geadresseerden. Lang daarbij stilstaan doet Jacobus echter niet. Hij gaat onmiddellijk op zijn doel af: positief zal hij zeggen, wat echte, zuivere, onbevleete godsdienst is.

Zegt iemand een dienaar van God te zijn? Goed. Maar dat zeggen moet openbaar worden in het leven.

Want godsdienst is immers de dienst van de ene ware God, de Vader, zoals die in het leven van elke dag zichtbaar wordt.

Natuurlijk moet dat in overeenstemming zijn met de vrees van het hart, maar daarom gaat het Jacobus nu niet. Hij spreekt over het zichtbare, voor ieder constateerbare doen en laten van de mensen.

Het moet een dienst zijn, zonder bijbedoeelingen, zuiver, waarbij men de volle wet wil doen.

Waarin dat bestaat?

In het omzien naar weduwe en wees.

Men zou misschien iets anders verwacht hebben. Er zijn ook heel andere antwoorden op deze vraag gegeven. En nog wordt niet altijd het antwoord van Jacobus geaccepteerd.

Wie denkt niet aan de praktijk in het wettische Jodendom? Aan de handel en wandel van de Farizeën?

Godsdienstig zijn bestond in het tot op de letter houden van allerlei voorschriften, soms letterlijk in de wet van God gegeven, een andere keer daaruit geconcludeerd door de wetgeleerden.

Zo liepen die heren met lange gebedscedels, en daarom stonden ze in het openbaar te bidden op de hoeken van de straten, lang en ernstig. Ze vermoeden Gods oren en zijn ogen zagen hen van verre. Daarom gaven ze zelfs de tienden van hun tuingewassen en reinigden ze het buitenste van hun bekken heel secuur.

Ook de christengemeente aan wie Jacobus schrijft, had nog last van die oude en door Christus zo fel veroordeelde praktijken. Het

uiterlijk, dat vonden deze mensen toch zo belangrijk. Jacobus spreekt over mensen, die menen godsdienstig te zijn: trouw naar de kerk, bidden, lang en veel, aalmoezen geven enz. Maar als er niet méér gebeurt, dan is het niet goed.

Er is maar één godsdienst die zuiver en onbevleet is in het oog van God de Vader en dat is: omzien naar weduwen en wezen in hun druk.

Gods lievelingen

Weduwen en wezen waren in het oude Oosten mensen, die er ellendig aan toe waren. Er was niemand die hen beschermde. Ze waren hulpeloos. En die hulpeloosheid kwam meedogenloos op hen neer.

Immers: wie kwam er op voor het recht van weduwe en wees? De wereld niet. Daar werden ze onderdrukt, weggeschopt. En ieder kon dat straffeloos doen. Want beschermers waren er niet. Georganiseerde verzorging was er al evenmin. Ze waren aangewezen op de barmhartigheid der mensen. En de barmhartigheden der goddelozen zijn wreed. (Spr. 12 : 10).

Bovendien waren er nog „vromen”, die wisten te vertellen, dat een weduwe of een wees wel op de een of andere wijze erg schuldig zouden zijn: ze hadden stellig iets tegen de godheid misdaan. En de straf was dan ook niet uitgebleven.

Zelfs onder Israël kwamen op dit punt verschrikkelijke dingen voor. Jezus zegt er van (Luc. 20 : 47): de schriftgeleerden eten de huizen der weduwen op, spreken voor de schijn lange gebeden uit.

Aan de ene kant gebruiken ze één van de teerste omgangsvormen met God: bidden. Maar het is alleen voor de vorm, voor de schijn. Want intussen wordt het grofste onrecht gepleegd: ze eten de huizen der weduwen op.

En het verlossende van Gods Woord is juist, dat God voor deze verdrukten de zorg op Zich neemt. Bijzondere zorg.

Daarmee is niet ontkend dat Hij alle mensen regeert en er is geen enkel schepsel of het ontvangt van Hem eten en drinken, de adem, het leven en alles.

God voedt de dieren van het veld en zorgt voor de vogels en voor de vissen.

Maar het oude testament staat er vol van dat zijn bijzondere zorg, zijn specifieke liefde, zijn voorkeur uitgaat naar mensen die in de ellende leven.

Ik denk aan ps. 68 : 6, 7: Als daar gesproken wordt over Gods verlossende daden voor zijn volk in de gang der geschiedenis en ieder wordt opgeroepen de wegen vlak te maken voor de HERE der heerscharen, en de opwekking uitgaat tot jubel en vreugde, m.a.w. als de blik gericht is op de wereldpolitiek van God, dan staat er ook: Hij is een Vader der wezen en Rechter der weduwen. Hij voert de eenzame terug naar huis en leidt gevangenen uit in voorspoed.

Weduwe zijn, dat was eigenlijk synoniem voor: prijsgegeven aan willekeur en verdrukking.

Maar God is het, die in de wet der vrijheid heeft gezegd: Ik ben de Beschermmer van weduwe en wees, van de vreemdeling en van ieder, die geen helper heeft, van de ellendige en de verdrukte. God, onze God, heeft aandacht voor de vergeten groepen, voor de voorbijgeziene mensen, voor de uitgerande personen, die door niemand worden

INHOUD

Zuivere Godsdienst	Z. G.v. O.
Rondom het drama van Nieuw-Guinea (II)	C. V.
Christendom en Humanisme (II)	F. A. S.
Geref. kerkelijk leven in Frankrijk (II)	J. M.
Heeft Christus zijn bloed ook voor het kerkverband vergoten?	G. V.
Persschouw	C. V.
Kerknieuws	

opgemerkt. Zijn ogen doorlopen de hele aarde.

En zuivere dienst voor God, die Vader is, betekent Hem navolgen in deze liefde. Een liefde die van Hem moet worden geleerd.

We kunnen Hem offeren wat we willen, onze tijd, onze krachten, ons geld, we kunnen Hem lofzingen met de mooiste liederen, als daarbij de verdrukte hulpeloos wordt overgegeven, dan is onze godsdienst niet anders dan zelf-bedrog.

Daardoor zullen we ons oordeel en ons leven laten bepalen. Meelevende kerkleden zijn onder ons vaak mensen, die heel veel presteren, die overal zijn, die op alle mogelijke vergaderingen te zien zijn, die van ettelijke christelijke of gereformeerde organisaties lid zijn. We zeggen er geen kwaad van. En op de huisbezoeken wordt er vaak naar geïnformeerd.

Maar hoevelen hebben het zo druk met al die dingen, dat ze de eerste werken vergeten: Gods lievelingen helpen. Verdrukten bezoeken, ellendigen bijstaan.

Er zijn vandaag veel eenzamen, die klagen dat ze zo weinig bemerken van de gemeenschap der heiligen, er zijn ouden van dagen, gebonden aan huis en bed: niet velen nemen de moeite en de tijd zulken eens te bezoeken. We zitten allemaal in de stroom van het leven, de drukte slorpt onze tijd op, de vele werkzaamheden vermoeien ons en we vliegen in onze activiteit langs die stillen en eenzamen heen, terwijl we niet eens horen, dat God ons toeroept:

dáár ligt uw godsdienst. Dáár ligt de kans om van uw geloof iets te laten zien. Voor God, de Vader.

Zouden we hier ook niet mogen denken aan die mensen, die klagen, dat ze er buiten liggen in een bepaalde gemeenschap, die bemerken (al of niet terecht), dat ze in een hoek gezet zijn, dat ze niet meetellen?

Ook in de kerk kan de barmhartigheid soms wreed zijn.

En dat terwijl bij de lezing van Gods wet elke zondagmorgen ons de spiegel voorgehouden wordt: ook daar wordt tweemaal gesproken over de vreemdeling. Daar zien we ons beeld: overtreders van Gods wet. Maar als het er op maandagmorgen of maandagavond op aan komt te doen, zijn we vaak vergeten wie we zijn.

Waarachtige dienst van God bestaat in de dáád jegens de verdrukten in de wereld. Dát kan voor God bestaan, daar heeft Hij geen critiek op, zulk een daad vindt Hij prachtig. Leven in de wet der vrijheid is: God volgen in zijn liefde voor ellendigen en verdrukten.

Uitgaan in de wereld. Maar ook, zegt Jacobus, uzelf onbesmet bewaren van de wereld.

De wereld.

De betekenis van het woord wereld in de bijbel is niet overal gelijk. Aanvankelijk be-

te kent het: 't geheel van het geschapene. Een sieraad, hemel en aarde voor Gods aangezicht. Hij verlustigt zich daar in. Het is zijn mooie schepping.

Maar die schepping is gekomen in de greep van de duivel. Door de mens is ook de wereld van God vervreemd. En daarom betekent wereld in het nieuwe testament meestal: de tegenwoordige, van God vervreemde wereld. Gods tegenstander, de duivel, is de overste dezer wereld en de tekenen daarvan zijn openbaar. Zo zelfs, dat de wereld Gods liefde in zijn Zoon, heeft verworpen. Ze hebben Hem gehaat. En verworpen. De geesten en machten, die er zijn, streven tegen God in en ze hebben maar één doel: Zijn heerschappij tegen te houden.

Daarom zegt Jacobus direct, zonder enige verbinding na het eerste: weduwen en wezen bezoeken in hun druk, ook: uzelf onbesmet bewaren van de wereld.

Want die wereld dringt zich overal aan ons op: in de reclame die voor ons opflitst, we horen die in het programma dat het werk aangenaam moet maken, we zien die in de verdovende beelden, die in grote haast aan ons voorbijgaan.

Echte godsdienst is het zien van die gevaren, het opmerken van de haat, het proeven van de geesten, het wegen van de waarden. En bidden, dat God de Vader ons beware voor de vriendschap van de wereld.

Niet altijd echter is het buiten onze kring. Men kan vragen: is dat gevaar er niet bij de christelijke krant, bij de christelijke radio en televisie? Zijn wij gevrijwaard voor de wereld, als we een gereformeerde krant lezen en een gereformeerde kerkbode?

Ook dan geldt (hoewel we dit met het eerste niet op één lijn mogen stellen): uzelf bewaren van de wereld. Ook bij degenen, die zich willen laten leiden door het Woord van God is er soms dwaling, vertekening, eenzijdigheid, verwaarlozing. Ook pennevruchten van kerkelijke scribenten moeten beoordeeld naar de vrucht van de Geest naar Gal. 5.

Dat is nu zuivere godsdienst.

Verdrukten in de wereld bezoeken.

Onszelf onbesmet bewaren van de wereld. Blijvende taak van Gods volk.

Vaak hebben de kerkmensen slechts één van beide gedaan: de één ging of gaat de wereld in en is zo bezeten van dit eerste woord: verdrukten en ellendigen helpen, dat hij niet anders meer ziet en weet. Van alles en nog wat wordt opgezet. Er wordt veel zegen verspreid.

Maar men verwaarloost dan soms het tweede: zichzelf onbesmet bewaren. Langzaam maar zeker worden zulken soms in de wereld opgenomen. Hun werk begint als een stroom helder levend water, die toch later verzand in de woestijn of vergiftigd wordt door de vuile afval van de wereld.

De ander is gegrepen door het tweede. Men behoeft dat nog niet precies zo op te vatten als Thomas à Kempis: „dat het zoet is de wereld te versmaden en in het stille kloosterleven te gaan”. Dat is de ellendigen overlaten aan de verdrukking. Dat is de wereld willen ontvluchten. En toch die wereld meenemen in eigen hart en leven. Maar men kan ook Gods lievelingen iets minder Rooms de rug toekeren: men kan zich terugtrekken in de stilte, in eigen kring en de wereld laten voor wat ze is.

Ik geloof, dat wij aan dat laatste gevaar niet geheel ontkomen.

Maar het héle woord van Jacobus spreekt over de zuivere godsdienst: en het is en blijft een moeilijke opgave: Staan in de wereld en toch niet van de wereld zijn.

De beide benen op de grond, in de werkelijkheid, in de wereld en toch de voeten geschoeid met de bereidheid van het evangelie des vredes.

De handen uitgestrekt naar een wereld, verloren in schuld en toch die handen niet bezoedeld door de vuilheid van de haat.

Echte godsdienst, dat is meegaan met de Here Jezus Christus naar de verstotenen en verachten, naar de ellendigen en verguisden, naar de mensen, die geen helper hebben en dáár en zó onszelf onbesmet bewaren voor de wereld.

Dat kán: want deze wereld is immers reeds overwonnen door onze Heer: Jezus Christus.

Zwolle

Z. G. van Oene.

van de „beste en lucratiefste bedieningen ter fine gauw haar zakken te vullen”. In de franse tijd schreef een frans gezant in een rapport: „De toestand is van die aard, dat vele goede familiën er een eer in stellen nooit een ambtenaar aan het koloniaal bestuur te hebben geleverd, omdat men van mening is, dat men in die positie noodzakelijk zijn eer besmet en een schelm wordt”.

Er zijn voorbeelden van, dat bewindhebbers hun schuldenaars naar Indië zonden in een winstgevende positie om zo hun schuld betaald te krijgen. Herhaaldelijk vergingen dan ook schepen door onoordeelkundige lading of overlading en door onvoldoende kennis der Indische zeeën.

Omdat de Compagnie schandelijk lage bezoldigingen aan haar ambtenaren uitkeerde en ze geen pensioen gaf werd er door deze verschrikkelijk gestolen. De Compagnie bestelen werd iets zo gewoons, dat men er geen kwaad meer in zag. En niet minder werden de inlanders uitgeknepen. Stelen en afpersen kwamen onder alle rangen voor.

Er is een voorbeeld van een gouverneur-generaal die, terwijl zijn traktement slechts 20 à 30.000 gulden 's jaars bedroeg, met een kapitaal van twee miljoen gulden uit Indië terugkeerde. Een ander wist het zelfs tot vijf miljoen te brengen. Wel zijn er landvoogden geweest die dit kwaad trachtten tegen te gaan, maar hun pogingen faalden.

En de inlandse bevolking was een paar eeuwen lang het meest gedupeerde slachtoffer van al deze schandelijkheden. Op de belangen van de inlanders werd in 't minst niet gelet. De O.I. Compagnie bracht een handelsstelsel in praktijk dat de Javanen arm maakte, kon de Compagnie niet rijk maken”. Toen ze ten slotte aan het eind der achttiende eeuw onderging had ze ver over de honderd miljoen gulden schuld. — Maar goede dividenden werden tot het laatste toe uitbetaald!

* * *

Nadat Nederland na de Napoleontische tijd vrij was geworden en zijn koloniën terugkreeg, werd de toestand in Indië er niet beter op. De „Compagnie” was verdwenen, maar de zaak werd op de oude voet voortgezet. Nu door — en dus onder de verantwoordelijkheid van — de Nederlandse Regering.

Waarom het bij het beheer van de koloniën ging werd met verbijsterende onbeschaamdheid nog in 1854 door de Nederlandse regering uitgesproken toen zij bij de invoering van een nieuw Regeringsreglement voor het bestuur van Oost-Indië verklaarde, dat dat Reglement uitging van beginselen welke o.a. wilden waarborgen, dat „dat **wingewest(!) aan Nederland zal blijven verschaffen de stoffelijke middelen, die het doel waren van de verovering**”.

Geleid door dit „beginsel” was het voornaamste doel van de Indische politiek het kweken van een zo groot mogelijk „batig slot”. D.w.z. van een overschot dat de „exploitatie” van Ned. Indië — zo moeten we het bestuur der Ned. Regering over Indië uit die tijd noemen — ten bate van de Nederlandse schatkist opleverde.

Na het herwinnen van de koloniën heeft de Nederlandse regering de winst, welke zij met haar „wingewesten” wilde maken, eerst pogen te verkrijgen door de z.g. landrente. Men kan beter zeggen door **belasting op het land**.

De Regering ging er namelijk van uit, dat heel de bodem van Java en de buitenbezittingen haar eigendom was en de inlanders voor het gebruik ervan belasting dienden te betalen. Deze landrente bestond in een zeer groot deel van de opbrengst der landerijen, welke door een dessa werden bebouwd, gemiddeld 2/5 deel daarvan! De dessa's werden aansprakelijk gesteld voor de betaling van deze landrente.

Dr. Kuyper velde eens dit vernietigende vonnis over deze belasting:

Blijkens alzijdige ervaring, zo schreef hij, heeft de landrente er toe geleid, „dat de dessa's hoofden deze aanslag uiterst wilkeurig en ongelijk verdelen; hun vrienden er van vrijstellen; er de kleine man voor laten opkomen; en in de regel de helft meer innen dan het Gouvernement ontvangt. Een schandelijke toedracht van zaken, die reeds afdoende met dit korte woord uit de nota van

Rondom het drama van Nieuw-Guinea

II

Op de eerste oktober a.s. verdwijnt definitief de Nederlandse macht en de Nederlandse invloed uit Nieuw-Guinea.

Dat betekent tegelijk dat de band welke Nederland met de Oostindische Archipel verbond, definitief is doorgesneden. Daardoor kwam er een eind aan een bestuur dat meer dan drie eeuwen door Nederland over Nederlands Oost-Indië werd uitgeoefend.

We wezen er reeds op, dat in de beschouwingen welke er ten aanzien van het Nieuw-Guinea-drama werden gegeven, speciaal door een christen, dikwijls iets wordt gemist dat daarin niet mag ontbreken. Het is het verontmoedigende besef dat de regering van Nederland en het Nederlandse volk ook een **schuld** hebben ten opzichte van Indië. En dat daarom in wat in Indonesië is geschied ook moet gezien worden een oordeel des Heren.

We moeten dit vooral ook daarom weten opdat onze gebeden voor Indonesië en Nieuw-Guinea en speciaal voor de zendingsarbeid welke daarin verricht wordt niet verhinderd worden.

Wanneer ik dit zeg denk ik er uiteraard geen moment aan te vergeten dat door Nederland, door de Regering ervan en ook door vele Nederlandse instanties en personen, in Indië waarlijk „wat groots” werd verricht. En dat er mannen en vrouwen zijn geweest die land en volk hebben liefgehad en er met de inzet van alle krachten het beste voor hebben gezocht.

We willen ook niet vergeten dat de Indië-politiek in de laatste decennien voor de laatste wereldoorlog een geheel ander karakter droeg dan wat de drie eeuwen daarvoor hebben laten zien. **Maar die drie eeuwen zijn er**

óók geweest. En drie eeuwen betekenen een lange tijd!

Bovendien, hoeveel geldzucht, koloniale hooghartigheid en morele inferioriteit werden ook daarna nog gedemonstreerd in de „gordel van smaragd” — ten opzichte van de dikwijls zeer fijngevoelende Indonesiërs?

Om nader te adstrueren wat ik zei zal ik niet grijpen naar de moreel bedenkelijke, altijd zichzelf zoekende „geniale fantast” Multatuli en zijn aanhang. Evenmin naar socialistische of communistische auteurs. We willen betrouwbaarder getuigen citeren.

* * *

Twee eeuwen lang heeft de Verenigde Oostindische Compagnie over Indië geheerst. Zij heeft enorme kapitalen „verdiend”.¹⁾ Maar wat heeft zij voor het volk in Indië gedaan om het — ik spreek nog niet over de zending — sociaal, economisch, politiek, cultureel op hoger peil te brengen?

Het antwoord op deze vraag moet luiden: weinig of niets. — Maar wel werden aan de aandeelhouders der Compagnie dividenden uitgekeerd van 30, 40, 50 %. Als men haar gehele historie overziet gemiddeld 18 % per jaar!

Wie kwamen er in de jaren van de Compagnie naar Indië?

Neen, we willen weer niet vergeten dat er onder de dienaren der Compagnie grote en nobele mannen zijn geweest. Maar hoe was de grote massa? Vroeg reeds werd de klacht geuit, dat „Oost-Indië nu bij al de Werelt voor een eerlijk Tuchthuys gherekent word”. Van iemand die hopeloos aan lager wal was geraakt werd gezegd: „Hij is voor Java”. In een vertoog van ± 1730 werd verklaard, dat de bewindhebbers de regering in Indië toevertrouwden „aan een deel leege weetnieten” en hun vrienden en magen doen voorzien

de resident Van der Poel gesignaleerd is: „Er zou geen einde komen aan de beschrijving van de vexatiën, onderdrukkingen en afpersingen, welke de landbouwende klasse jaarlijks van haar dessahoofden ondergaat, ter zake van de inning ener belasting, welke nog heden ten dage door de residenten en andere ambtenaren naar hun zinnelijkheid wordt berekend en aangeslagen”. Een declaratoir, waarop, om nog dezen éne getuige te noemen, de heer Blommenstein, een man van zeer behoudende politiek in zijn vlugschrift „Java en de Javanen” het zegel drukt, als hij schrijft: „Met de landrente is het schreeuwend, en men kan aannemen, dat er van de landbouwer miljoenen meer geheven worden dan de aanslag voor Java bedraagt”.

* * *

Omstreeks 1830 werd, om de gewenste reventuën van Indië te trekken, het „landrente”-stelsel vervangen door het z.g. Cultuurstelsel.

De bevolking moest krachtens dat nieuwe systeem van exploitatie 1/5 deel van haar rijstvelden afstaan om daarop ten behoeve van de Regering produkten te kweken voor de Europese markt — bijna altijd koffie, suiker, indigo. In ruil daarvoor werd ze vrijgesteld van de landrente. Was de waarde van deze produkten bij taxatie hoger dan de vroeger opgebrachte landrente, dan zou dat meerdere ten bate van de dessa worden uitbetaald. Zodra het gewas rijp was, hield elke verplichting van de bevolking op. De Ned. Handelmaatschappij werd belast met het vervoer en de verkoop der produktie en maakte daardoor grote winsten.

Als dit stelsel voorzichtig en beleidvol en rechtvaardig was toegepast zou het misschien goede vruchten hebben kunnen afwerpen. Maar de voordelen die het afwierp wekten de begeerte op naar steeds rijker winsten, naar steeds groter „batig slot”. En daardoor werd in alle opzichten van het stelsel afgeweken tot grote schade van de inlanders. Om grote aaneengesloten plantages te krijgen, werd van een dessa dikwijls meer dan 1/5 der rijstvelden in beslag genomen. En de bevolking moest zich dan maar verstaan met die van andere dorpen, om gronden voor de rijstkultuur te krijgen. Urenlang moest de inlander vaak lopen, voor hij de gouvernementsplantages had bereikt. De meerdere waarde der geleverde producten werd nooit uitbetaald; de landrente bleef bestaan. Veelal werd de inlander gedwongen mee te helpen bij de bewerking der produkten in de fabrieken. Het plantloon, dat de bevolking kreeg, was veel te laag. Tot 1850 werd het Cultuurstelsel steeds verscherpt. Gelddorst was nu eenmaal de drijfveer van de koloniale politiek. Toen eens de gouverneur-generaal Baud, (1833—36), de opvolger van Van den Bosch (de uitvinder van het Cultuurstelsel) aan deze verklaarde — V. d. Bosch was toen minister van koloniën — dat het de grootste moeite zou kosten om de gevraagde 10 miljoen te zenden, luidde het antwoord „Zend 18 miljoen”. Soms bedroeg de „bate” uit Java 30 miljoen gulden. In 1839 zelfs 39 miljoen. In 't geheel heeft Nederland zo ongeveer 840 miljoen gulden uit Java gehaald! ²⁾

* * *

Ds A. Kuyper schreef eens over dat Cultuurstelsel:

„1. dat het de natuurlijke ontwikkelingsgang van het nationale leven in onze Koloniën voor lange jaren bedierf;

2. dat de knevelarij van de mindere man door zijn meerdere en zijn hoofden er door aangemoedigd werd;

3. dat de Oost-Indische ambtenaarswereld tot onnatuurlijke vermenging is gekomen van eensdeels gezag uit te oefenen en andersdeels opzichters ener industriële onderneming te zijn; wat op hoogst schadelijke wijze aan het plichtsbefes afbreuk deed en geldzucht en egoïsme deed insluipen in onze Europese kolonie;

4. dat ons koloniaal beheer, door in een commerciële firma te ontfaarden, volslagen uit zijn voegen is geraakt;

5. dat onze eigen rijksfinanciën na een kunstmatige bloei, thans hopeloos in de war raken;

en 6. wat het ergste is, dat de conscientie der natie vereelde in steê van veredeld te worden; en het besef van de roeping, die we tegenover God aan onze kolonie te vol-

brengen hadden, er in de goudroes allengs uitsleet”.

En op het Zendingscongres dat in 1890 door de Dolerende Kerken werd gehouden verklaarde de uiterst deskundige Dr Th. L. C. Wijnmalen: „Lage koffieprijzen, dure oorlogen, overstromingen en veepest — om van een Krakatauramp, die aan veertigduizend mensen het leven kostte, niet te gewagen — zijn opvolgend of gelijktijdig het deel van Indië geweest, nadat het 844 miljoen, onbenut voor eigen behoeften, had moeten afstaan; 844 miljoen, waarvan ruim 700 miljoen tot bevrediging van louter Nederlandsche behoeften gediend hebben.

En wie zou denken, dat het tot in merg en nieren verarmd Indië nu ook op zijn beurt enig voordeel zou genieten van de tot dusver, zolang Nederland daarbij voordeel had, in praktijk gebrachte „financiële eenheid” met het moederland vergist zich deerlijk.

„Der Mohr hat seine Schuldigkeit gethan, der Mohr kann gehen”; met andere woorden: nu voor Indië de vette jaren achter de rug liggen en de magere jaren gekomen zijn, nu moet het

Niet op Nederland leunen

Maar op eigen krachten steunen!”

Dit, zo verklaarde Dr Wijnmalen, is een belastingpolitiek, „waarvan, voor zover bekend, de weergave nergens elders, althans niet in enig beschaafd land, wordt aangetroffen”. Een belastingpolitiek, die „zonder blikken of blozen, voor de wezenlijke belangen en

behoefte van land en volk de ogen gesloten houdt”.

1- Men krijgt enig besef van de gemaakte winsten als men leest, dat de O.I.-compagnie voor 1 pond muskaatnoten 7½ cent betaalde, maar er 3¼ gulden voor kreeg! De inkoop prijs van kruidnagelen was 4 stuivers het pond, de verkoopprijs 10 gulden! Specerijen vormden het belangrijkste handelsobject der Compagnie.

2) Men leert de praktijk van het Cultuurstelsel enigszins kennen als men het volgende leest: „De koffieplantende bevolking heeft sedert 1853 gemiddeld f 10.— voor elke pikol (= 61½ K.G. - C.V.) ontvangen. Wanneer wij nu in aanmerking nemen, dat op Java, gemiddeld, 225 koffiebomen slechts één pikol per jaar opbrengen, zodat een inlander om f 10.— in de tijd van één jaar te verdienen 225 koffiebomen moet onderhouden en plukken, veelal op een afstand van 20 à 30 palen, dat is 7 à 10 uren gaans, van eigen woning gelegen, terwijl hij daarenboven in die tijd nog gemiddeld 300 jonge bomen moet bijplanten, na daartoe de grond te hebben omgewerkt, en eindelijk de geogste pikol nog 10 à 30 palen ver naar het pakhuis moet brengen om aldaar zijn loon te ontvangen, dan menen wij toch in twijfel te mogen trekken of de arme dagloner hier te lande wel geneigd zou wezen zijn lot met dat van de Javaanse koffieplanter te verwisselen en of het uit een zedelijk oogpunt te verdedigen zij, dat zovelen nog afkerig zijn van hervorming, van doortastende hervorming in Indië”. (Dr Th. C. L. Wijnmalen in: „Wat de Zending in onze Koloniën schaaft; wat haar bevordert?” 1890).

En nog is dit het einde niet van de ellende.

C. V.

Christendom en Humanisme

II

door Dr F. A. Schaeffer

Tegenwoordig is er een algemene tendenz om de verschillen tussen de verschillende godsdiensten te verdoezelen; er wordt zelfs wel door orthodox-protestanten die hierdoor zijn aangetast, gezegd dat uiteindelijk het Rooms-Katholicisme dezelfde God heeft als de vroeg-christelijke kerk en de reformatie. Ons antwoord moet daarop helaas zijn: neen. Het Rooms-Katholicisme heeft niet dezelfde God. Het opnemen van het humanistische element in het Rooms-Katholieke systeem maakt dat God bij hen een andere is dan de HERE die wij in de Bijbel leren kennen.

De God van de Bijbel is een volkomen heilig God. Hij kan geen enkele onvolmaaktheid aanvaarden. Als Hij zich zou inlaten met de mens na de zondeval op grond van enig goed werk van de mens zelf, dan zou Hij alleen maar kunnen verdoemen. In overeenstemming met de Bijbelse leer blijft God volkomen heilig en leven wij in een absoluut zedelijke wereld. In het Roomse-Katholieke systeem vraagt God minder, want Hij aanvaardt onvolmaaktheid. Het Rooms-Katholieke systeem zegt wel dat we door de verdienste van Christus verlost worden, maar het humanistische element ligt daarin, dat we de verdienste van Christus moeten verdienen. Het vertrek uit het vagevuur wordt gebaseerd op het verdiend hebben van de verdienste. Dit verdienen wordt bereikt door:

- 1) de goede werken in dit leven, religieus en zedelijk;
- 2) de waarde van het lijden in het tegenwoordige leven om aan te vullen wat er tekort geschoten is in goede werken;
- 3) de waarde van het lijden in het vagevuur voor datgene wat ontbreekt aan het lijden in dit tegenwoordige leven.

Wanneer dit punt is bereikt heeft men de verdienste van Christus verdiend. Dit betekent: de mens heeft het volbracht. Maar dit betekent ook, dat men een niet-volkomen heilige God heeft.

Vanuit Bijbels standpunt is dit tragisch, maar voor een intellectueel verstaan van deze dingen moet men begrijpen dat bij de poging een synthese tot stand te brengen tussen humanisme en Bijbels Christendom, men wel moet komen tot een humanistische, niet-absolute God. Wij moeten ons goed realiseren, al constateren wij dit met droefheid, dat de God van het Rooms-Katholieke systeem niet de God van de Bijbel is. Hij is niet volmaakt en Hij stelt geen absolute zedelijke normen.

De Reformatie dacht of leerde niets nieuws, d.w.z. niets nieuws met betrekking tot de leer van de vroeg-Christelijke Kerk. Zij keerde eenvoudig terug naar de twee grondprincipes: de autoriteit van de Bijbel alleen en de verlossing op het enige fundament van het volbrachte werk van de Here Jezus Christus aan het kruis. Dat betekende dat het humanistische element werd verwijderd; Mis en boete verdwenen, en het vagevuur bleek een onbijbelse menselijke vinding. De Reformatie was revolutionair hierin dat ze zich distancieerde zowel van het humanisme van het Rooms-Katholieke systeem als van het overal heersende humanisme van de wereld.

Om te begrijpen wat daarna gebeurde, moet men verstaan dat ongeveer 250 jaar geleden het humanisme (in Duitsland) weer binnendrong. Dit keer in de Kerk die voortkwam uit de Reformatie zelf. Dit was de geboorte van wat men gewoonlijk de protestantse vrijzinnigheid of het modernisme noemt. De Duitse Schriftkritiek en alles wat daaruit is voortgekomen tot op onze eigen generatie toe, betekende slechts het binnenvallen van het humanistische denken in de protestantse Kerk na de Reformatie, op precies dezelfde wijze als in de tijd van Constantijn het humanisme de vroeg-Christelijke Kerk was binnengedrongen. Het kan niet met genoeg kracht gezegd worden dat de Schriftkritiek niet opkwam omdat bepaalde feiten dit noodzakelijk maakten, maar veeleer op grond van een humanistische filosofie. Een humanistische denkwijze werd aanvaard en toen werden er „feiten” aan toegevoegd die als basis onder de humanistische levensbeschouwing schenen te kunnen worden geplaatst. De Schriftkritiek was niet de oorzaak, maar het resultaat. De protestantse theologen uit die tijd lieten de humanistische opvattingen de (protestantse) Kerk binnenvallen.

Vervolgens moeten we goed verstaan dat in onze generatie het humanisme, zowel van het Rooms-Katholieke systeem als van de protestantse vrijzinnigheid niet minder wordt, maar dat het humanistische element in beide veel sterker is geworden. Misschien is de grootste omwenteling van onze tijd wel de verandering, die heeft plaats gevonden in het Rooms-Katholicisme zelf. Sommigen zeggen wel dat het niet werkelijk veranderd is en dat het slechts een list is van hun kant, maar dat is moeilijk aan te nemen. De groei van het humanistische element in de Rooms-

Katholieke Kerk zelf in onze tijd blijkt op twee punten:

- 1) Het is een feit dat tot voor enkele jaren Rome er op zou hebben gestaan dat de eerste drie hoofdstukken van Genesis letterlijk genomen moeten worden. Als vandaag Rooms-Katholieke geleerden ongelovige geleerden ontmoeten wordt dit genegeerd. Deze Rooms-Katholieke geleerden zijn geen leken, maar leden van verschillende religieuze orden. In vrijzinnig Rooms-Katholieke kringen zegt men, dat het enige wat uit de eerste hoofdstukken van Genesis geleerd moet worden is, dat in het evolutie-proces God op een zeker moment een redelijke ziel-in-schiep. Dit is een volkomen omwenteling vergeleken met wat Rome nog tijdens ons eigen leven heeft geleerd en het is een definitieve versterking van het humanistische element.
- 2) Rome is volkomen veranderd wat betreft de vraag wie er behouden wordt. In het verleden werd in het Rooms-Katholicisme, zoals het nu nog wordt geleerd in gebieden als Spanje en Zuid-Italië, duidelijk gesteld dat er alleen behoud was voor de leden van de Rooms-Katholieke Kerk. Vandaag wordt de nadruk er op gelegd, dat alle oprechte mensen van goede wil behouden worden. In de vroeg-Christelijke Kerk en de Reformate werd de Bijbelse leer beklemtoond dat iemand, die niet tot de Kerk van Christus behoort (die Christus niet als Verlosser heeft aanvaard) verloren gaat. In het oude Rooms-Katholieke systeem waren de mensen BUITEN DE ORGANISATIE van de Rooms-Katholieke Kerk verloren. In beide gevallen was er iemand verloren. In de nieuwe Rooms-Katholieke leer met zijn toegenomen humanisme is het zeer moeilijk te weten wie er verloren gaat en wanneer men luistert naar de meest vrijzinnige Rooms-Katholieken kan men er zelfs niet zeker meer van zijn dat er ook maar iemand verloren gaat.

Waar we dus nu mee te maken hebben is het oude humanisme van de Rooms-Katholieke Kerk, dat begint in de tijd van Constantijn, vermeerderd met het moderne humanisme van de moderne Rooms-Katholieke. Daarom moet worden opgemerkt dat de nieuwe vrijzinnig-Rooms-Katholieke conceptie niet een absolute breuk is met het oude Rooms-Katholicisme, omdat het oude Rooms-Katholicisme zelf humanistisch is; het is als het ware als het samengaan van twee waterstromen in hetzelfde kanaal en in dezelfde richting. De grote populariteit van een man als Teilhard en Chardin is hierdoor goed te begrijpen.

Tezelfdertijd beweegt zich het humanistische Protestantisme, dat begon met de intrede van de Duitse Schrift-kritiek, in dezelfde richting. Er is een duidelijke parallel tussen het gebeuren in de Rooms-Katholieke vrijzinnigheid en in het Protestantisme. Zoals het oude humanistische Rooms-Katholicisme bezig is te veranderen in een nog meer uitgesproken humanisme van het vrijzinnig Rooms-Katholicisme, zo heeft het oude vrijzinnige Protestantisme zich ontwikkeld tot de nieuwe vrijzinnigheid. Sinds de tijd dat de theologie van Kierkegaard, dat is de neo-orthodoxie, opgang maakte, worden het woord „God” en andere religieuze termen MEER gebruikt, maar betekenen ze MINDER. In de oude protestantse vrijzinnigheid waren de dingen waar of niet-waar in ruimte, tijd, en geschiedenis op een manier die iedereen kon begrijpen. In de nieuwe protestantse vrijzinnigheid blijkt dezelfde vaagheid te bestaan die men ook kan opmerken in de geschriften van een Teilhard de Chardin. De uiteenzettingen van Bisschop Pike moeten eveneens in dit raam worden verstaan. Hij heeft uit de nieuwe vrijzinnigheid van Kierkegaard, Barth, Brunner en Niebuhr de logische consequenties getrokken. Hij gebruikte echter meer eenvoudige taal dan technische termen, zodat de volle kracht van de nieuwe vrijzinnig-religieuze wereld met haar opvatting van de mythe door de gewone man kan worden begrepen. Bultmann en Tillich hebben hetzelfde gedaan toen zij uit het denken van Kierkegaard de logische consequenties trokken en Tillich heeft deze waarschijnlijk nog verder doorgetrokken dan Pike, maar zij schrijven in zulke hogere technische termen dat slechts zij, die hun terminologie be-

grijpen, de kracht hebben gevoeld van wat gezegd werd. In al deze gevallen echter krijgt het woord „God” steeds minder betekenis, tot men zich moet afvragen of er wel een God bestaat. Hetzelfde verschijnsel dus als bij het humanistisch Rooms-Katholicisme in zijn nieuwe vrijzinnige vorm, waarvan Teilhard de Chardin een voorbeeld is. Ook van deze nieuwe vorm van het Protestantisme moeten wij zeggen dat zij niet dezelfde God heeft als de God van de Bijbel.

In het Oosterse denken is de meditatie „de rechtvaardiging van het leven”. Dit betekent niet dat men noodzakelijkerwijs iets vindt wanneer men mediteert, maar het is de meditatie zelf die aan het menselijk leven een schijnbaar doel en een schijnbare zin geeft. Vanaf Kierkegaard tot het nieuwe vrijzinnigendom vat men het geloof op als een sprong in het duister, als de rechtvaardiging van het leven. Dit is meer in overeenstemming met de Westerse geest dan meditatie, want de sprong in het duister is verbonden met de daad en met de bereidheid te lijden voor zijn daad. In de grond echter is het hetzelfde. De sprong in het duister wordt de rechtvaardiging van het leven, en de religieuze termen worden steeds meer gebruikt om de schijn te wekken dat men een doel aan het leven geeft. Maar men is nooit zeker dat er werkelijk iets

bestaat en Gods Woord wordt in toenemende mate een vaag woord, terwijl daarbij zelfs het onderscheid tussen een persoonlijke en een onpersoonlijke God verdwijnt. Wat dit punt betreft zijn het Rooms-Katholicisme in zijn moderne vorm en het humanistisch vrijzinnig Protestantisme in zijn moderne vorm rijp voor een fusie, terwijl in hun humanistische grondslag beide verwant zijn met de klassieke Griekse ideeën en idealen en met de Oosterse opvattingen.

Het is veelbetekenend dat het boek van Teilhard de Chardin „Het Verschijnsel Mens”, dat na zijn dood uitkwam, het stempel van deze fusie draagt. Teilhard de Chardin was een Jezuïet. Julian Huxley, een atheïst, schreef de inleiding en zowel in de Verenigde Staten als in Europa zijn het de vrijzinnig protestanten die het boek aanbevelen. Dit alles is de uitwerking van het oude humanistische Rooms-Katholicisme in zijn overgang tot het nieuwe vrijzinnig Rooms-Katholicisme; en het oude humanistische vrijzinnig protestantisme dat zich in het nieuwe vrijzinnigendom of neo-orthodoxie in dezelfde richting beweegt. Daarom is er in onze dagen tussen het humanistische Rome en het nieuwe vrijzinnige Protestantisme (of neo-orthodoxie) slechts verschil in details en niet in principe

Geref. kerkelijk leven in Frankrijk

II

De vorige keer vertelden we iets over de Église Réformée de France — de Geref. Kerk van Frankrijk. — Over haar fusie in 1938. Over het ontstaan van de kleine groep van de Onafhankelijke Evangélicische Kerk van Frankrijk — l'Église Indépendante Evangélique — die onverzwakt wilde blijven bij de de oude Franse geloofsbelijdenis van la Rochelle. Die haar geestelijk en opvoedkundig centrum heeft te Aix-en-Provence, in haar theologische faculteit aldaar. We schreven iets over prof. Lamorte, de ziel van deze beweging bij haar ontstaan, naast anderen uiteraard. Prof. Lamorte, die na vijftien jaar arbeid, uit Aix is verdwenen.

In zijn plaats is aan de theologische faculteit werkzaam geweest als docent dr H. M. Matter, synodaal gereformeerd predikant uit Nederland. Na zijn terugkeer naar Nederland heeft dr Meuleman — ook gereformeerd predikant bij een der synodale kerken, te Aix gedoopt tot dat hij benoemd werd aan de Vrije Universiteit als hoogleraar. Uit het feit dat deze beide mannen te Aix-en-Provence gedoopt hebben na het vertrek van prof. dr Lamorte, blijkt dat er tussen de niet vrijgemaakte Geref. Kerken en de Église Indépendante Evangélique enige band heeft bestaan.

Ik vermoed dat het contact tussen beide kerkengroepen ontstaan is door en uit de contacten welke de Nederlandse gereformeerde „kolonisten” in Frankrijk zullen hebben gehad met de getrouwe gereformeerden in Frankrijk.

Het zal wel algemeen bekend geacht mogen worden, dat in Frankrijk al jaren heel wat Nederlandse boeren wonen, die indertijd naar Frankrijk zijn geëmigreerd. Vóór de laatste wereldoorlog, toen emigratie van boerenzons naar Canada niet zo in zwang was als dat na de laatste wereldoorlog geworden is, zijn heel wat boerenzons uit Zeeland, uit de Haarlemmermeer en van elders, hun geluk gaan beproeven op Franse bodem. In Frankrijk was nog wel bouwland te vinden, toen dit in Nederland niet meer voorradig was voor die boerenzons, die niet op de boerderij van vader konden komen. Deze Nederlandse boeren waren natuurlijk niet allemaal gereformeerd. Er waren echter heel wat gereformeerden onder. Deze gereformeerden namen hun kerk mee. Zij stichtten in Frankrijk de „kolonie” van gereformeerden, die bij wijze van spreken, van heinde en ver behoorden bij de ene kerk van Sens. Ds Winter is jarenlang de predikant van deze „kolonie” geweest. Zij waren met een Nederlandse gereformeerde kerk niet content. Er moest een school bij om hun kinderen niet alleen de Franse taal maar ook de Nederlandse moedertaal goed te doen leren en te bewaren bij de dienst van de HEERE en bij

Zijn Woord. De school met internaat kwam te Paron te staan. In Nederland bestond en bestaat, voorzover mij bekend nog steeds, de vereniging die de onderwijsinrichting te Paron financieel steunt en subsidiëert. De vereniging „Vrienden van Paron”.

Bovendien bestaat in Parijs een Nederlandse Geref. Kerk waaraan ds Jonkhoff jaren verbonden is geweest. Nederlandse gereformeerden, die in Frankrijk woonden, hebben natuurlijk contacten gehad met Franse Gereformeerden — en vooral dunkt mij, met die Franse gereformeerde die trouw begerden te blijven aan de oude reformatische belijdenis van hun Franse kerk. Dit vermoeden ligt voor de hand. En het vermoeden ligt ook voor de hand, dat deze Nederlandse gereformeerden toen niet confessionalistisch waren zodat zij alleen maar wisten te zeggen tot de Franse broeders: „Julie moet de Nederlandse Drie Formulieren aannemen. Want die zijn uitsluitend onder alle historische gereformeerde confessies schriftgetrouw”. Indien zij dit gezegd zouden hebben, zou er van een werkelijk broederlijk contact geen sprake hebben kunnen zijn. Hoe het zij — het komt mij voor, dat op deze wijze als het ware vanzelfsprekend dit contact tussen ds Winter en Aix-en-Provence ontstaan is. En via dit contact zal het contact gelegd zijn met de kringen van de Vrije Universiteit en met dr Matter en dr Meuleman.

In het grote Frankrijk zijn behalve de genoemde kerkengroepen natuurlijk nog onderscheidene andere protestantse groeperingen. Zo Lutherse. Behalve de met de Église reformée gelieerde Lutherse zijn er anderen, die niets van zulke fusies moeten hebben. Vroeger heb ik eens geschreven over de kleine Lutherse Kerk aan de Rue de l'Abbé Groult te Parijs, die in de ouderwetse zin aan de Confessie van Augsburg vasthoudt en die met de grote Lutherse Kerken in Duitsland geen contact onderhield omdat deze kerken in Duitsland met de Wereldraad van Kerken meedoen. Zij werd gesteund door de z.g.n. Missouri-Synode van Amerikaanse Lutherse kerken. Er zijn nog anderen. Baptisten en Methodisten, die niet met de fusiegeest instemden maar wilden blijven wat zij waren. In een wereldstad als Parijs vindt men buitendien vrijwel alle protestantse en andere secten.

De grote kerk is en blijft in Frankrijk natuurlijk de Roomse Kerk. Het Franse volk was en heet rooms katholiek. Vergis u niet in de getallen van de fransen, die niet meer bij de Roomse kerk behoren. Prof. Lamorte, die we boven een en ander maal noemden, heeft in een artikel in 1957¹⁾ eens enkele cijfers genoemd. Hij schreef toen dat van een bevolking van 43 miljoen geen 10 miljoen

als "gelovigen" stonden ingeschreven bij de toen laatst gehouden volkstelling. Negen miljoen was toen nog gedoopt in de Roomse Kerk. Of men aan deze gedoopten nog de naam "gelovigen" mag geven, is naar mij voorkomt een vraag. We weten hoe bitter weinig de kinderdoop in de Roomse landen betekent met betrekking tot de vraag of de gedoopten ook "gelovigen" mogen worden genoemd. Het is begrijpelijk dat juist in de roomse landen met miljoenen "gedoopten", die van de HEERE en Zijn verbond niets weten, die protestantse secten opgang maken die de kinderdoop verwerpen en die zeggen: het gaat om persoonlijke bekering. In dat laatste hebben zij volkomen gelijk. In het eerste niet natuurlijk. De andere ± 800.000 die op papier als "gelovigen" stonden ingeschreven bij de volkstelling, moeten dan verdeeld worden over de protestantse kerken met de Engelse Reformée de France als grootste kerk. Ook bij deze kerkleden op papier, moet men niet te hard roepen dat zij christenen zijn. Ook daar zijn er velen bij, die van de HEERE en Zijn verbond niets weten en ook die er niets van willen weten. Prof. Lamorte kwam tot de conclusie dat van het Franse volk met 43 miljoen leden, vast staat, dat 33 miljoen tot geen kerk op enigerlei wijze meer behoort. Dit zijn ontstellende cijfers. En dit in het land waar de calvinistische reformatie in de 16e eeuw zo heerlijk begonnen is. Dit in het land dat in de 16e eeuw bloeiende gereformeerde kerken heeft gekend. Wij kennen Frankrijk's historie als de geschiedenis van Hugenoten en Camisarden. Van bloedige vervolgingen en refugiés, vluchtelingen die om het geloof huis en land hebben verlaten. Ook in ons land zijn er in de 17e eeuw velen aangekomen. Nog herinneren de hier en daar nog bestaande Waalse Kerken, aan de kerken die de Franse vluchtelingen-om-het-geloof in ons land hebben kunnen stichten, waar zij in hun eigen taal de grote werken Gods konden horen verkondigen.

De reformatie van de 16e eeuw is uitgeroerd in Frankrijk en de vervolging die de reformatie uitroeide, heeft iedere mogelijkheid van geestelijke vernieuwing beëindigd, zegt Lamorte. Tevens politieke en sociale vernieuwingen. Hij zegt: vervolging en Jesuiten, dat zijn de twee factoren geweest die het moderne Frankrijk te voorschijn hebben geroepen. Het zijn de twee „opvoeders” van het Franse volk.

Frankrijk heeft zijn grote revolutie van 1789 gehad. Het is opmerkelijk, dat de Franse protestanten en calvinisten tegen deze revolutie anders aankijken dan de Nederlandse calvinisten op het voetspoor van Groen het geleerd hebben te doen. Zij zijn dankbaar

voor de revolutie. Die bracht andere principes in Frankrijk dan het principe van vervolging van de protestanten, en dat van de Jesuiten. Maar, zegt Lamorte, de revolutie veranderde de gevel van het volk. Er kwam vrijheid van godsdienst. Voor de protestanten een wonder van God's gunst. Maar de "humanistische" principes van de revolutie waren niet in staat om de "ziel van het volk te wederbaren". De revolutie was vooral een explosie van haat tegen het verenigd despotisme van koning en kerk. De Roomse kerk heeft grote schuld aan de toestanden van het huidige Frankrijk. Lamorte bedoelt met die twee factoren, die het huidige Frankrijk hebben gemaakt zoals het is, dit, dat de "vervolging" de echte Hugenootse krachten in het volk heeft uitgeroerd, en dat het Jesuitisme, de conscientie van de zonen van de Hugenoten heeft verzwakt. Hij komt tot de uitspraak, dat de orde der Jesuiten de **bepalende** factor is voor wat betreft het beroerde politieke en sociale leven van Frankrijk en van de algemene houding van het Franse volk. Hij is ook van mening, dat het succes van de Franse communistische partij boven alles te wijten is aan het clericalisme. Over het algemeen is de Fransman geen Marxist, zegt hij. Hij houdt veel te veel van zijn klein particulier bezit of van het kleine kapitaaltje dat de vrucht is van zijn arbeid. Communisme is in Frankrijk hoofdzakelijk anti-clericale reactie volgens Lamorte. Het Franse volk toont zich meer en meer los van de Roomse Kerk. Psychologisch staat het volk open voor een geestelijke vernieuwing, meent hij. Godsdienstige samenkomsten, ontstaan van alle kerkelijke merktekens, worden over het algemeen goed bezocht en secten van allerlei soort trekken meer volgelingen dan ooit tevoren. De kerken hebben al hun crediet bij de massa verspeeld, maar de Bijbel, gewoonlijk volkomen onbekend, wordt graag aanvaard.²⁾

J. Meester.

1) Christianity Today, June 24, 1957.

2) Lamorte schrijft o.a.: Therefore we are convinced that the hour has come to launch into France missionary teams of evangelists and scholars whose task will be the conversion of souls and the study of the Word of God. This work must be carried out by the French, but with the indispensable cooperation of believers from abroad.

They who believe in the power of a new life through the Bible and in regeneration through the blood of Christ, and who do not want France to perish, but who desire her renewal, take an interest in the evangelization of the French, and make this the subject of their prayers.

Heeft Christus zijn bloed ook voor het kerkverband vergoten?

Dr. K. Doornbos.

In de Kerkbode van de Gereformeerde kerken in de provincie Noord-Holland van 26 mei 1962 schreef ds K. Doornbos van Wormer een artikel onder het opschrift 'Doet weg de vreemde goden'.

Daarin stond o.m. de passage: 'Ook het kerkverband is een afgod geworden. De kerkordering zegt in art. 86: „In middelmatige dingen zal men de buitenlandse kerken niet verwerpen, die een ander gebruik hebben'. In Dordrecht 1618 heeft men de Lutherse kerk niet verworpen al had die niet alleen een ander gebruik maar ook een andere belijdenis. En al was de Engelse kerk nog voor driekwart Rooms, toch zat ze in Dordrecht in het gestoelte der ere. Van correspondentie met buitenlandse kerken spreekt de kerkordering met geen woord, van kerkverband ermee nog minder. En nu zijn er onder ons nog al wat die doen, alsof er in de kerkordering dit stond: „Indien buitenlandse kerken niet met ons in correspondentie staan, zal men ze zonder meer verwerpen". Dat is afgoderij met het kerkverband.

Deze afgoderij met het kerkverband wordt in de hand gewerkt door een ongelukkig

woord dat Schilder in een onbedacht ogenblik uit de pen gevloeid is, dit woord, **dat Christus Zijn bloed ook voor het kerkverband gestort heeft.***) Wanneer wij weldaden van de Here ontvangen, ontvangen wij die omdat Christus Zijn bloed voor ons gestort heeft. Maar ik wil leven bij de Schrift, alleen de Schrift kan mij leren of iets een weldaad is waarvoor Christus Zijn bloed heeft gestort. Er is ook wel eens iets dat men voor een weldaad aanziet en het toch niet is. De Schrift spreekt nergens van kerkverband. Nu gaat het niet aan buiten de Schrift om vast te stellen dat Christus voor het kerkverband Zijn bloed heeft gestort en dan op grond daarvan te beweren dat men daaraan niet tornen mag, en op dezelfde grond het kerkverband maar steeds uit te breiden en maar steeds vaster te maken. Wat niet in de Schrift gefundeerd is mag men niet proberen dan maar te funderen in het bloed van Christus. Het is niet erg dat Schilder deze fout gemaakt heeft. Wie maakt er geen fouten? En wie heeft niet wel eens een onbedacht ogenblik? Maar wel erg is dat men zo'n onbedacht woord van Schilder critiekloos overneemt en er gevolgtrekkingen uit maakt van verre strekking. Dat is afgoderij met Schilder'.

Tot zover ds Doornbos.

Reactie van prof. J. Kamphuis.

Op dit artikel van ds Doornbos heeft prof. J. Kamphuis vlam gevat. In De Reformatie van 23 juni doet hij een poging te bewijzen dat prof. Schilder de door Doornbos gecritiseerde woorden niet in een onbedacht ogenblik maar weloverwogen heeft neergeschreven. Dat laatste heeft hij niet bewezen. Wel dat prof. Schilder in De Reformatie van 15 maart 1952 in de persschouw, antwoorde op de door ds Doornbos uitgebrachte critiek, de gebezigde woorden van 9 februari 1952 achteraf weloverwogen verdedigd heeft. Daar wordt de zaak dunkt ons niet beter van, **als n.l. wijlen prof. Schilder ongelijk had.** Ds Doornbos heeft door te spreken van 'een onbedacht ogenblik' zijn critiek op deze woorden van K.S. wat willen verzachten.

Maar aan het slot van zijn aan deze zaak gewijde drierstarren blijkt dat vooral iets anders prof. Kamphuis in zijn reactie op Doornbos' artikel van 26 mei 1962 bewoog. Dat was niet zo zeer de vraag of K.S. al dan niet in eerster instantie in een onbedacht ogenblik geschreven had wat hij schreef, maar iets anders. Hij schrijft: 'En dan krijgen we nu na tien jaar, en dat dan uit de mond van dezelfde ds Doornbos, te horen: het was maar een onbedacht ogenblik, een onbedacht woord. En dat is nu wel niet zo erg, zo wordt geoordeeld, maar wie het critiekloos overneemt is een a f g o d e n d i e n a a r !'

Het wil ons voorkomen dat prof. Kamphuis dat laatste in een onbedacht ogenblik heeft neergeschreven. Immers ds Doornbos heeft van niemand gezegd: hij is een afgodendienaar. Hij schreef, gelijk uit hetgeen we aan het begin van dit artikel overnamen:

„Maar wel erg is dat men zo'n onbedacht woord van Schilder critiekloos overneemt en er gevolgtrekkingen uit maakt van verre strekking. Dat is afgoderij met Schilder”.

Vindt prof. Kamphuis het niet erg, als men woorden van een ander critiekloos overneemt? Van wie dan ook? En vindt hij het niet erg als men uit zulke critiekloos overgenomen woorden bovendien nog gevolgtrekkingen maakt van verre strekking? We weten van prof. Kamphuis betere dingen. Hij leert zijn studenten al evenmin als K.S. destijds, te zweren bij het woord van de meester. En zeker niet critiekloos te zweren bij zulke woorden. Nog minder aan critiekloos overgenomen woorden gevolgtrekkingen van verre strekking te verbinden.

Wie dat wel doet, wie critiekloos zweert bij een mensenwoord, pleegt die geen afgoderij? En voorts: wie dat doet moge dan al in dat bepaalde geval afgoderij plegen, daarmee is hij nog geen afgodendienaar. Antwoord 89 van de catechismus typeert wel de mis als afgoderij, maar zegt met geen woord dat degene, die de mis hoort een afgodendienaar is.

Maar de vraag blijft: had prof. Schilder gelijk dat Christus zijn bloed voor het kerkverband vergoten heeft?

Wijlen prof. K. Schilder.

Voor wij op de hierboven genoemde vraag ingaan is het een goede zaak zich rekenschap te geven van de situatie waarin prof. Schilder in februari 1952, ongeveer 6 weken voor zijn voor velen onverwacht sterven, schreef. Schilder had — evenals trouwens Holwerda — in dat laatste jaar zware zorgen. Daar was in de eerste plaats de strijd over de doorgaande reformatie. Schilder was ernstig bezorgd dat door een exclusivistisch zelotisme broeders de kerk uitgejaagd zouden worden, die het gevoelen der meerderheid t.a.v. de gereformeerde pers, vrijgemaakt onderwijs, gereformeerde politieke en maatschappelijke organisaties enz. niet konden delen. Prees hij de ijver, de zenuw, hij wraakte het zelotisme, de ijverzucht, het ijveren-zonder-verstand en de houding van die zeloten, die als 'n amerikaanse dominee tot degenen, die het met hem niet eens waren, tot broeders in de kerk spraken 'Why don't you go', waarom gaan jullie niet? Zo sprak Schilder in zijn laatste schooldagrede 1951. Een andere zorg, die hem drukte waren destijds moeilijkheden in de kerken van Kralingen en Zwolle. Die bewogen hem tot het artikel 'Hulpbehoevende kerken' in De Reformatie van 9 februari 1952. Daarin poogde hij de z.i. hulpbehoevende kerken

— die intussen zichzelf niet als zodanig hadden gemeld — hulp te bieden door de suggestie dat uit de zusterkerken het initiatief zou genomen worden tot de bijeenroeping van een generale synode. Nu kan men het waarderen dat de moeilijkheden van destijds hem ter harte gingen, en toch het voorgestelde middel tot verbetering hartgrondig verwerpen. De Doornbos oefende terstond critiek in de pers. Ik deed dat in een gesprek met Schilder in het gebouw der Theol. Hogeschool. Opdat niemand gewage van fabeltjes en oncontroleerbare gesprekken vermeld ik er terstond bij dat er een derde nog levende man bij dat gesprek aanwezig was. En reeds toen heb ik onder afwijzing van een samenroeping van een generale synode tot prof. Schilder gezegd: Ik kan U best begrijpen, maar dit begrijp ik van U niet. Nog heden kan ik best verstaan dat Schilder rondliep met de vraag: kunnen we met elkander iets voor die beide kerken doen? Is Christus niet ook voor het kerkverband gestorven? Alléén: wat van een onder zorgen gebogen man begrijpelijk is, is daarom nog niet wáár. En men zou heel de zaak het liefst laten rusten, als niet dat woord van 19 februari 1952 een leuze dreigde te worden waarmee men het concrete kerkverband van de Gereformeerde kerken in Nederland tot een sacrosancte en onschendbare grootheid kan maken.

Nodige analyse.

Het is nodig hetgeen K. S. schreef zorgvuldig te analyseren. Doen we dat niet, dan is het mogelijk dat we elkander om de oren slaan zonder elkander eerst geduldig te hebben aangehoord.

Wat verstaat men onder kerkverband? Daar hangt veel, zo niet alles van af.

K. S. schreef in De Reformatie van 19 februari, in verband met het feit dat in de kerk van Kampen een collecte (door mij) was afgekondigd niet met de gebruikelijke formule 'voor hulpbehoevende kerken binnen de classis', maar voor de hulpbehoevende kerken van Blokzijl en Zwartsluis' over deze kerken: 'Zou de zegen van het bewaarde kerkverband haar niet van Christus' wege toekomen? Hij heeft zijn leven gegeven ook voor het „kerkverband”, anders had Paulus wel thuis kunnen blijven, om aldaar zúre artikelen van een nietsnut te schrijven tégén de hiërarchie van Gamaliël en tégén diens valse kerkverband. Maar Paulus begreep dat het kerkverband verlost was; toen schreef hij zóete brieven zowel pró het wáre, als cóntra het valse kerkverband'.

En: 'Toen ik die aankondiging hoorde, dwaalden mijn gedachten even, ik zeg niet „áf”, maar vérder. Ik moest even dóórdenken over dat begrip „hulpbehoevende kerken”. Dat zijn we, vond ik, allemaal. Vandaar ook dat kerkverband, waarvoor de Here Christus gebloed heeft, om het ons als vrijgemaakt weer te geven'.

Tot zover voorlopig prof. Schilder.

Verwarring.

In hetgeen ik citeerde zitten m.i. reeds al de elementen die een verwarde discussie kunnen veroorzaken. Wat is kerkverband? Het kan bij aandachtige lezing niemand ontgaan dat K.S. in het eerste citaat kerkverband tussen aanhalingstekens plaatste: „kerkverband”. Precies: 'Hij heeft zijn leven gegeven ook voor het „kerkverband”.' Die aanhalingstekens moeten wel betekenen dat K. S. het woord niet bezigde in de gewone betekenis van de kerkverbandelijke organisatie met haar afspraken en overeenkomsten tussen de vrije plaatselijke kerken, maar aan de geestelijke geloofsgemeenschap en de enigheid des geloofs, die er tussen alle ware gemeenten van Christus is. Niet: kerkverband, maar: „kerkverband”. Dat moet ook wel volgen uit hetgeen hij daarna opmerkt over Paulus. Deze is niet op reis gegaan om een dóórgeorganiseerd kerkverband te stichten met classicaie en synodale vergaderingen. Dat was zijn opdracht niet. En dat heeft hij nooit gedaan. Van zulke 'meerdere vergaderingen' is in heel het N.T. geen spoor te bekennen. Ook niet in Handelingen 15. Het laatste is én door prof. Greijdanus (Schriftbeginselen van kerkrecht inzake meerdere vergaderingen § 12, blz. 30—39) en ds Doornbos (Kerk-zijn en In-de-kerk-zijn. blz. 97—108) duidelijk aange-tuond.

Maar door de arbeid van de apostel Paulus

zijn niet alleen mensen en huisgezinnen tot het geloof gebracht en in diverse steden kerken geplant, maar deze plaatselijke kerken waren ook één in de Heilige Geest, in het geloof. Ook al hadden ze niet een haar allen verbindende organisatie met classes en synoden en al hebben de apostelen ook nooit een poging gedaan om zulke samenkomsten bijeen te doen roepen. Dat deed zelfs de Here Jezus niet. Hij heeft de 7 gemeenten in Asia be-moedigd, vermaand, getroost en gedreigd, al naar dat elke gemeente van node had, maar Hij heeft niet om de nog zo erge situatie in Laodicéa gezegd: Ge moest eens een meerdere vergadering houden om de gemeente van Laodicéa te helpen.

Toch waren die 7 gemeenten één.

Niet in organisatie.

Maar in de Here Christus.

Dat Schilder in eerster instantie bij het „kerkverband” (let op de aanhalingstekens!) aan deze niet georganiseerde eenheid in de Heilige Geest heeft gedacht blijkt ook nog uit iets anders. Hij citeert in De Reformatie van 9 februari 1952 de preek, door mij op 3 februari d.a.v. te Kampen gehouden over 1 Petrus 1 : 3—5. Aldus: 'De stevigheid (van het kerkverband) hangt in onze diaspora (zei mijn dominee j.l. zondagmorgen) gelukkig niet af van de vraag.... De stevigheid ligt in de vastheid van de Kyrios-positie van ons verheerlijkt kerkhoofd.'

Letterlijk zei ik die morgen:

„En later werden met die verstrooiing aangeduid die Joden, die ver van Jeruzalem in vreemde landen woonden. Ze woonden als vreemdelingen en bijwoners in vreemde landen, maar Jeruzalem bleef hun oude vaderland. Daar was hun burgerschap, daar was hun tehuis.

Welnu, zo behoorden de gelovigen in Pontus, in Galatië, in Capadocië, in Azië en in Bithynië ook tot een verstrooiing. Maar niet tot de Joodse, doch tot de Christelijke diaspora. Ze woonden hier op aarde als vreemdelingen en bijwoners, maar niet als vaderlandslozen. Want zij hadden wél een vaderland. De hemel! En ze hadden ook een vaderstad. Het Jeruzalem, dat boven is, ons aller Moeder”.

En: 'Zo is het vandaag, gemeente, nog met U en met mij en met al de gelovigen op aarde. Wij zijn hier in Kampen, in Nederland, de gelovigen zijn hier op aarde, niet thuis! Wij zijn hier geestelijk vreemd. Wij wonen hier maar in. Maar statenlozen en vaderlandslozen zijn wij niet! Want er is een staat, waarvan wij burgers zijn: het koninkrijk der hemelen. En we hebben een vaderland: de hemel. En we hebben een vaderstad: het Jeruzalem, dat boven is, ons aller Moeder! We leven hier in de verstrooiing, in de christelijke diasproa'.

Werd in mijn door Schilder gereleveerde preek sterke nadruk gelegd op de eenheid en de gemeenschap aller gelovigen op de aarde(!), met geen woord is daar gesproken van een georganiseerde eenheid in kerkverbandelijke grootheden als meerdere vergaderingen.

En ik ben bereid terstond te belijden dat Christus voor die Geestelijke eenheid en gemeenschap der gelovigen aan alle plaatsen zijn bloed heeft gegeven. Hij stierf om alles weer tot één te vergaderen.

Deze eenheid en gemeenschap is er. Ze is er meer dan wij weten en dan wij kunnen overzien. Men ontdekt ze soms als men in het buitenland komt. Verrassend. Gemeenten van de Here Jezus Christus. Gereformeerde. Lutherse. En die gemeenschap kan soms ook worden beoefend. Ze wordt beoefend. Zonder statuten en regelingen. Zo bijvoorbeeld door een onzer kerken en via deze ook door andere met kerken in Spanje, aan welke geestelijke en finantiële hulp wordt geboden. En deze hulpverlening is heel wat échter dan officiële synodale correspondentie soms is. Voor de vrijmaking hadden wij b.v. correspondentie met liefst twee kerkgroepen in Schotland. Dat was papier. Op de synoden waren wederzijds afgevaardigden, die voor een gratis reis op de synode een toespraak hielden tot de 'Dear fathers and brethern', en daarna werden beantwoord. Dat was alles.

Over die Geestelijke eenheid en gemeenschap aller kerken van Christus heeft Greijdanus zeer kostelijke dingen gezegd in de in dit artikel aangehaalde brochure. Ze is helaas even snel vergeten als Schilders 'Zelus en zeloten'.

Redactieleden:

Dr. J. BOSCH, P. GROEN, Prof. Dr.
H. J. JAGER, Prof. C. VEENHOF

Adres van Redactie:

H. J. Jager, Jan v. Arkelstr. 7, Kampen

Medewerkers:

Drs W. K. van Dijk, Groningen
P. A. Hekstra, Rotterdam
Dr. D. Holwerda, Zuidhorn
Ds. P. K. Keizer, Groningen
Drs J. F. J. Lamet, Eindhoven
Ds. J. Meester, Amsterdam-Z.
Mr. Dr. J. Meulink, Enschede
D. W. L. Milo, Nunspeet
Prof. Dr. K. J. Popma, Utrecht
Drs G. Puchinger, Den Haag
Dr. H. R. Rookmaaker, Leiden
Dr. Ir. J. Stellingwerff, Amsterdam
Ds. B. Telder, Breda
Ds. G. Visee, Kampen
Ds. C. Vonk, Schiedam
Ds. D. K. Wielenga JDzn, Rotterdam
Prof. Mr. H. D. van Wijk, Amstelveen

Geref. Persvereniging Opbouw:

adres secretaris en penningmeester:
Van Lynden van Sandenburglaan 16,
Utrecht

Administratie: Slotlaan 220, Zeist

„Kerkverband' en kerkverband.

Maar deze niet door mensen gestichte gemeenschap, „kerkverband” zo men wil, deze eenheid des Heiligen Geestes, moeten we vooral niet verwarren met het kerkverband zonder aanhalingstekens, het kerkverband in de zin van door kerken aangegane verplichtingen en afspraken, zoals die in een kerkenorde zijn vastgelegd en zoals dat ook uitkomt in het op gezette tijden houden van vergaderingen van afgevaardigden, classicaie en synodale samenkomsten.

Dat mag.

Maar nergens staat in de Heilige Schrift dat dat moet. Dat de kerken van Christus in verschillende plaatsen geroepen zijn elkander te helpen. **indien die hulp wordt gevraagd**, geestelijk en stoffelijk, dat ligt in de lijn van de Schrift. Welke kerk zou haar hart toesluiten als een kerk, al lag ze b.v. in Spanje, om geestelijke en materiële bijstand vroeg en die hulp niet bieden, indien ze daartoe wel in staat was? Maar dat betekent in het geheel niet dat er nu met die kerk(en) in Spanje eerst een kerkordelijk geregelde eenheid moet komen. Dat is ook uit de Schrift niet af te leiden. Paulus collecteerde alom voor de gemeente in Jeruzalem. Maar tussen de kerken in Macedonië en Griekenland en in Palestina bestond geen synodaal verband. Het ging ook zonder deputaten voor hulpbehoevende kerken. Maar ook al hadden al deze kerken niet een door allen aanvaarde kerkenorde, er was een levende en zeer levendige gemeenschapsoefening. Hetgeen ook blijkt aan het slot van bijna elke apostolische brief: wat leefden ze, ondanks de verre afstanden en de gebrekkige communicatiemiddelen (geen bus, geen trein, geen vliegtuig, geen post, geen telefoon, geen telegraaf!) hartelijk met elkander mee. Dat kwam doordat het geloof bloeide.

De kortsluiting.

En nu is in het artikel van wijlen prof. K. Schilder en de daarna gevolgde verdediging het ongeluk gebeurd dat de gedachten bijna ongemerkt van het „kerkverband” (de Geestelijke gemeenschap van de kerken van Christus) overgleden naar het kerkverband in kerkordelijke betekenis. En dat geeft de kortsluiting. Want zal men op grond van de Schrift gaarne toegeven dat de Geestelijke eenheid van de kerken in verschillende plaatsen, de enigheid des geloofs en der liefde een vrucht is van het kruis van Christus („kerkverband”, zo men wil), men kan toch kwalijk zeggen dat Christus zijn bloed vergoten heeft voor.... de dordtse kerkenorde.

Bestaat er wel een kerkverband?

Daarbij moet — ondanks alles wat K. S. in De Reformatie van 15 maart daarover opmerkte — de kritische vraag niet achterwege

blijven of er wel een kerkordelijk kerkverband is.

Dat lijkt een dwaze vraag.

Men is onder ons zo gewoon over het kerkverband te spreken, dat deze vraag veel schijnt te hebben van het intrappen van een open deur. Maar noch de Schrift, noch de belijdenis, noch de kerkenorde spreekt ervan. Daarin heeft ds Doornbos gelijk. Maar had prof. Schilder gelijk dat de zaak van het kerkverband wel in de kerkenorde voorkomt? We geloven dat K. S. zich op dit punt vergiste. Bij kerkverband denkt men altoos aan een corpus, dat de bij dat verband aangesloten kerken een georganiseerde verbandseenheid vormen. En dat is nu precies niet het geval. Er zijn in Nederland ± 200 vrijgemaakte kerken. Deze kerken hebben met elkander een aantal afspraken gemaakt. Die kan men vinden in de kerkenorde. Onder meer dat zij op gezette tijden afgevaardigden zullen zenden naar classicale en synodale samenkomsten. En ze hebben ook afgesproken wat op die samenkomsten wel en wat daar niet zal worden afgedaan.

Dat zijn de afspraken.

Maar maken nu deze afspraken en het zich houden daaraan de kerken tot een georganiseerde eenheid, tot een verband van kerken? Oudtijds drukte men zich anders uit en sprak men van de correspondentie der kerken. Een term, die vandaag weer misverstand zou geven, omdat de term correspondentie thans gebezigd wordt voor de verhouding tot bepaalde buitenlandse kerken.

Als twee firma's inzake de in- en verkoop van bepaalde artikelen een afspraak maken is er dan een nieuw economisch lichaam ontstaan, een firma-verband?

Zo liggen de dingen hier. Er zijn in Nederland ± 200 Gereformeerde kerken, die accoorden zijn aangegaan, afspraken hebben gemaakt, maar die daardoor nog niet tot een georganiseerde verbandseenheid geworden zijn.

Dat kerkverband bestaat niet.

En reeds uit dien hoofde kan men moeilijk zeggen dat Christus voor het kerkverband (in deze betekenis) is gestorven.

Géén corpus.

Dat men bij dat kerkordelijke dusgenaamde kerkverband wel terdege denkt aan een corpus, een lichaam, bleek mij eens heel duidelijk toen een onzer overleden hoogleraren mij zei dat de gezamenlijke kerken ook een naam hadden: De Gereformeerde kerken in Nederland. En dat men dus schrijven moest: „De generale synode van De Gereformeerde kerken in Nederland”. Dat heb ik nooit geweten en het bewijs nergens gevonden. Maar zelfs indien de kerken op een onbedacht ogenblik die naam mochten hebben aangenomen dan zou ik dat zeer betreuren: „De Gereformeerde Kerken in Nederland” zou duiden op één georganiseerd geheel. Het is juist te schrijven „De generale synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland”.

De gezamenlijke kerken vormen geen lichaam.

Stierf Christus voor deze afspraken?

Doch indien de zaken alzo staan, kan men dan zeggen, dat Christus voor de door de kerken gemaakte afspraken, deze afspraken gestorven is? Voor de dordtse kerkenorde?

Ook dat is moeilijk vol te houden. De kerken mogen zulke afspraken maken. En ze kunnen voor de kerk tot zegen zijn. Men kan van oordeel wezen dat dat geheel van afspraken, in deze kerkenorde vastgelegd, de beste is, die we kennen. Maar mogen is iets anders dan moeten. Wáár gebiedt Gods Woord dat het bij de toelating tot het ambt van dienaar des Woords moet toegaan zoals dat in deze kerkenorde is afgesproken? Dat zou ook anders mogen. In buitenlandse kerken gebeurt het ook anders. Om die reden behoeft dat nog niet tegen Gods Woord te wezen. De kerken hebben t.a.v. de onderhouding van de feestdagen een afspraak gemaakt. Moest dat? Heeft Christus zijn bloed nu waarlijk ook daartoe vergoten, dat wij de kerstdag, de paasdag, de pinksterdag zouden vieren? Dat wij benevens de psalmen ook enige gezangen (deze) zouden mogen zingen? Dat wij in de middagkerk de heidelbergse catechismus zouden prediken?

Let wel: het gaat er niet om of Christus ons de vrijheid en de bevoegdheid verworven

heeft om het zó te doen. Maar of Hij gestorven is opdat wij het zó en niet anders doen.

Dát is de zaak.

En de vraag stellen is haar beantwoorden.

Conclusie.

1. Door de Heilige Geest is er eenheid en gemeenschap tussen alle kerken van Christus die haar hals buigen onder zijn juk. Deze gemeenschap, die er is en ten dele gekend wordt en naar gelang van tijd en plaats ook wordt beoefend, is vrucht van het kruis van Christus. Maar deze kerkgemeenschap is geen kerkverband.

2. In de Gereformeerde kerken in Nederland is een aantal in de kerkenorde vastgelegde reeks van afspraken. Deze afspraken maken deze kerken niet tot een kerkordelijke eenheid, niet tot een kerkverbandelijk lichaam. Daarom kan men niet zinvol spreken van het kerkverband dezer kerken, en zeker niet staande houden dat Christus gestorven is óók opdat er zulk een georganiseerd kerkverband, dit kerkverband, zijn zou.

3. De kerkordelijke afspraken tussen de Gereformeerde kerken in Nederland zijn geoorloofd, maar niet in Gods Woord geboden. Indien men al zeggen kan dat Christus zich voor de kerken heeft gegeven opdat deze in christelijke vrijheid haar samenwerken zouden regelen, men kan niet zeggen dat de thans bestaande afspraken bindend zijn in die zin dat Christus voor het maken van deze afspraken gestorven is. G. Visee.

PERSSCHOUW

Moderne „menselijke existentie”

Twee van de meest invloedrijke auteurs in onze dagen zijn de franse existentialist Jean-Paul Sartre en zijn vriendin Simone de Beauvoir. Sartre is misschien wel de filosoof die, vooral ook omdat hij zijn ideeën ook in toneelstukken en romans propageert, het meest de westelijke mensheid beïnvloedt. Trouwens ook buiten Europa en Amerika is zijn invloed groot. Brunner schreef enkele jaren geleden dat Japan voor het dilemma: christendom of existentialisme stond. In ons land heeft vooral Prof. Zuidema de troosteloze, men mag wel zeggen demonische filosofie van Sartre aan de kaak gesteld.

In de Telegraaf stond onlangs een artikel over Sartre en Simone de Beauvoir. Omdat hun geschriften ook in ons land veel gelezen worden en grote invloed uitoefenen, geef ik het ter oriëntering door. Men kan eruit proeven door welke „geest” zij worden beheerst.

Hier is het artikel:

„Van dit ogenblik af neem ik u in handen” zei Jean-Paul Sartre aan het einde van de jaren twintig, toen Herbaud de grote, maar getrouwde vriend van Simone de Beauvoir, met wie zij veel gemeen had en veel was opgetrokken, uit het leven van de jonge vrouw verdween.

Wie was Sartre, wie was Simone de Beauvoir? Sartre was een jonge eierzuchtige student in de filosofie; Simone een meisje, dat eveneens studeerde in de wijsbegeerte. De jonge student droomde ervan, door woorden, gesproken of geschreven, woorden, die hij als daden beschouwt, de wereld te verbeteren, vandaar, dat hij zijn boeken „littérature engagée” noemt, een letterkunde, die een maatschappelijk doel heeft. Het woord „Existentialisme” is nooit door hem uitgevonden en hij wil er ook niets mee te maken hebben.

Het jonge meisje tekent zichzelf in het eerste deel van haar memoires („Mémoires d'une jeune fille rangée”) als iemand, die „het hart van een vrouw heeft en de hersens van een man”. Ook zij wenste niet veel anders dan „schrijfster” te worden, al was voor haar eigenlijk nóg belangrijker (en daarin getuigt zij van haar vrouwelijkheid) het geluk na te streven, een zuiver, eenvoudig, maar ook vrijgevochten geluk.

In Parijs is het algemeen bekend, dat Jean-Paul Sartre en Simone de Beauvoir ongetrouwd als getrouwde mensen met elkander leven, zonder samen te wonen, opdat ieder de eigen onafhankelijkheid kan bewaren en om niet verzuurd te raken in de wisselwars van het gezinsleven. Beiden hebben ook nooit kinderen willen hebben, alleen geesteskinderen en wat dat betreft, moet ik erop wijzen, dat al de boeken van Simone de Beauvoir niet geschreven zouden zijn zonder de machtige invloed van Sartre.

In het tweede deel van haar memoires („La force de l'âge”), dat over niets anders gaat dan haar en Sartre te midden van de wereldgebeurtenissen — waarvan zij zich beiden tót aan de laatste oorlog niets aantrokken — bekend zij di-

rect, dat zij een Pact hadden gesloten, waarin zij beloofden elkander heel erg vrij te laten in het leven, maar ook, dat zij voor altijd „één” zouden zijn.

Zowel Simone de Beauvoir als Jean-Paul Sartre komt voort uit een burgerlijk milieu en hun verzet daartegen, zoals zovele kinderen zich tegen hun ouders verzetten, is één der grondoorzaken van hun levensgedrag en hun levensopvattingen. Velen zullen vermoedelijk vreemd opkijken als zij horen, dat zij pas na de dertigjarige leeftijd overschreden te hebben belangstelling begonnen te koesteren voor anderen dan voor zichzelf.

Het vaandel, dat zij vanaf het begin van hun volwassenheid gevolgd hebben, was dat, waarop met vlamme letters geschreven stond het woord **Vrijheid**. Pas later zou het besef tot hen doordringen, dat het niets betekende zonder **Broederschap**. De **Gelijkheid** hadden zij altijd betracht; voortgekomen uit een burgerlijk milieu bewogen en bewegen zij zich niets liever dan in de kringen van armen en verdrukten, zonder dat zij zich met dezen kunnen verenzelvigen, immers zij zijn geen proletariërs maar intellectuelen.

Zij hebben van hun vrije verhouding (ook in vele Franse kringen is men conservatief) nooit last gehad, ten eerste, omdat „er geen oprechter trouw dan tussen deze man en vrouw” ter wereld werd gevonden en ten tweede, omdat zij in de oorlogsjaren beroemd begonnen te worden en beroemdheden wordt veel vergeven.

De vrijheid in het leven, die zij elkander gunden, is natuurlijk niet veel anders geweest dan het produkt van een verstandelijke geest. In het begin maakten zij nog wel eens een slippertje, maar toen Sartre echt verliefd begon te worden op een zekere Olga (die ook in zijn werk „Les chemins de la liberté” voorkomt) vond Simone de Beauvoir dat toch heus niet geslaagd, al stak zij geen vinger uit om deze idylle te verstoren. Die verloor vanzelf haar kracht en werd later „omgezet” in haar eerste roman „L'Invitée” die niet een van haar beste is.

Hierna maakt de schrijver een paar opmerkingen over het karakter van haar verdere romans, zegt daarbij dat zij zich nauw aansloot bij Sartre's werk en gaat dan zo verder:

Maar niet alleen volgde zij Sartre in zijn „letterkunde met sociaal doel” ook in zijn levenswijze imiteerde zij hem als een tweelingzuster, ook wel, omdat dit met haar aard overeenkwam. Tot aan haar vijftigste jaar heeft zij altijd in hotelkamers gewoond, een wijze van leven, die in Frankrijk veel voorkomt, evenals Sartre, als hij niet bij zijn moeder inwoonde op de hoek van de rue Bonaparte en het plein van Saint-Germain-des-Près, een huis, dat door de O.A.S. dit jaar „geplastict” werd. Op het ogenblik, nu zij 54 jaar oud is, heeft zij eindelijk een appartement op Montparnasse.

Sartre en Simone hebben enorm veel gereisd en zijn daar dol op. Het is hun grote hobby naast het bestuderen van mensen. Wanneer zij in hun jongere jaren in café's zaten met hun vrienden, bespraken zij urenlang uitvoerig verschillende types, ook uit hun naaste omgeving, om erachter te komen, wat het wezen van die types was. Hun wouldbe communisme (hun vrijheidsdrang belet hen lid van de partij te zijn) komt ongetwijfeld voort uit hun liefde voor de medemens, die pas daadwerkelijkheid werd in de oorlog, toen zij met groot gevaar voor hun leven aan het verzet deelnamen, Sartre in de eerste plaats.

Over de invloed van Simone de Beauvoir op Sartre wordt het volgende gezegd:

Het antwoord op de vraag in hoeverre Sartre door haar beïnvloed werd, zullen wij moeten vernemen uit zijn mémoires, die voorlopig nog wel niet het licht zullen zien, want zijn trilogie „Les chemins de la liberté” is nog niet voltooid. Het vierde deel ligt nog braak. En hoewel hij de dominerende persoonlijkheid is van dit literair-politieke tweetal, is het psychologisch duidelijk, dat Sartre een veel losbandiger leven zou hebben geleid, als hij niet ongeveer vijfendertig jaren geleden bij de bekende waterpartij van de Fontaine Médicis in de Jardins du Luxembourg dat meisje van 22 jaar ontmoet had.

Het artikel eindigt zo:

Dat deze twee mensen, Jean-Paul en Simone bij elkander zijn gekomen en het beroemdste schrijverspaar in de wereld vormen, is te danken aan de gelijkgestemdheid van hun geest. Hij bezat die geest en zij was voor die geest ontvankelijk. Wat zij geworden is, dankt zij aan hem, maar zij had er de gaven voor.

Hij heeft altijd zijn eigen weg gevolgd, niet in de luren gelegd door haar schoonheid — hoeveel andere mannen zouden hun hart en hun ziel aan zo'n vrouw hebben verkocht — en daardoor nolens volens aangetoond, dat de zelfstandigheid, die Simone de Beauvoir voor de vrouw opeiste, een heel mooi ding is, maar de liefde van een man doorslaggevend.

Dit is iets over twee van de meest invloedrijke schrijvers van het Avondland.

Is het een wonder dat Zuidema sprak over Nacht zonder dageraad. C. V.

THEOLOGISCHE HOGESCHOOL

De Senaat van de Theologische Hogeschool van de Gereformeerde Kerken in Nederland, Broederweg 15, Kampen, deelt met het oog op de aanvang van de cursus 1962-63 door dezen het volgende mede.

1. Zij, die voor het eerst als student wensen te worden ingeschreven, worden op vrijdag 28 september 1962 verwacht in het gebouw van de Theologische Hogeschool, des morgens te 10 uur. Bij eerste inschrijving dienen te worden overgelegd:

- bul eindexamen gymnasium, resp. staats-examen;
- attest van de kerkeraad onder wiens opzicht de gegadigde staat;
- pasfoto.

2. De recensie der bullen van hen, die reeds eerder als student waren ingeschreven, is gesteld op vrijdag 28 september 1962, des namiddags te 2 uur. Zij, die zich daartoe niet persoonlijk presenteren, worden, voorzoveel zij niet meer geregeld de colleges volgen, verzocht het verlangen tot her-inschrijving schriftelijk (s.v.p. ook niet telefonisch) kenbaar te maken aan het bureau van de pedel. (N.B.: dit verzoek wordt ook gericht tot de studenten voor het doctoraal examen). Recensie ná 28 september zal slechts mogelijk zijn tegen betaling van f 10.—.

3. De opening der lessen is gesteld eveneens op vrijdag 28 september 1962, en wel des avonds te 8 uur in de aula der Hogeschool; zij is opgedragen aan de pro-rector prof. H. J. Schilder.

4. De aanvang der colleges van Lector J. P. Lettinga in het kader van de doktoraal studie is gesteld op maandag 8 oktober a.s.

Voor de Senaat der Hogeschool,
H. J. SCHILDER, h.t. secretaris.

THEOLOGISCHE HOGESCHOOLDAG 1962

Nu we weer vlak voor de Schooldag staan wil de commissie u nog iets gaan vertellen over de regeling op deze belangrijke dag in het leven onzer Hogeschool.

Op dinsdag 25 september, des avonds 8.— uur, wordt in de Nieuwe Kerk, Broederweg 34, de bidstond voor de Theologische Hogeschool gehouden. Voorganger zal zijn ds J. Keuning te Haulerwijk. Voor deze dienst des Woords, uitgaande van de raad van de Gereformeerde Kerk te Kampen, behoeft u geen kaarten aan te vragen.

Op woensdag 26 september wordt de Schooldag gehouden.

We willen beginnen met het komen naar Kampen. In verband met verschillende werkzaamheden, die momenteel in Kampen worden uitgevoerd, is het dringend gewenst dat bestuurders van auto's en autobussen zich houden aan de aanwijzingen van de Kamper verkeerspolitie.

De autobussen uit de noordelijke provincies rijden via de IJsselbrug linksaf de IJsseldijk op, door de Koornmarktspoort naar de Burgwal. De autobussen uit de andere provincies rijden via het stadsziekenhuis „Stichting Engelenberg” naar de tweede en eerste Ebbingestraat. Alle personenauto's worden in het centrum van de stad op de Nieuwe Markt geparkeerd.

De samenkomsten beginnen des morgens 10.— uur en des middags 2.— uur precies. Om enige orde in het bezoek aan de samenkomsten te scheppen is het dringend gewenst, dat u zowel des morgens als des middags die samenkomst bezoekt waarvoor u een kaart hebt ontvangen. Dan hebt u kans op een goede plaats.

Alle kaarten zijn nu verzonden. Het agendum, waarop vermeld worden de sprekers en de leiders met de titels van het onderwerp waarover ze spreken, wordt aan het gebouw uitgereikt.

Tijdens alle samenkomsten wordt zowel des morgens als des middags drie maal gecollecteerd. De eerste collecte is voor de Theologische Hogeschool. Uit die collecte worden alle kosten betaald die aan de Schooldag zijn verbonden. De tweede collecte is voor het suppletiefonds bestemd voor onze studenten. De derde is voor de bibliotheek.

Na afloop van de samenkomsten zal de heer Chr. Lindeboom te Zwolle het aulaorgel bespelen. U kunt daar zingen van 4.— uur tot 5.30 uur.

Om 4.45 uur precies begint het orgelconcert van de heer K. J. Mulder op het orgel van de Nieuwe Kerk. Het programma voor dit concert vindt u hieronder. Er staan ook 2 nummers samenzang op vermeld. Wilt u tijdens het concert het kerkgebouw niet verlaten? Dat is veel te onrustig.

Aan de leiders van de samenkomsten is verzocht de morgensamenkomst uiterlijk 11.30 uur te beëindigen. Dan kunt u in de middagpauze nog iets van Kampen zien en kennissen en vrienden ontmoeten.

De stadsbeiaardier de heer Leon van der Eyck zal van 12.— tot 1.— uur en van 4.— tot 5.— uur het carillon van de Nieuwe Toren bespelen.

Moge de HEERE deze dag tot rijke zegen stellen. De commissie.

Programma orgelconcert K. J. Mulder
op het orgel van de Nieuwe Kerk, Broederweg 34, des middags van 4.45 uur tot 5.45 uur.

- Voorspel J. Zwart
samenzang psalm 68 de verzen 10 en 17
- Fantasi Guga g Kl J. S. Bach
- Concerto - F G. F. Händel
Larghetto
Allegro
Alla siciliano
Presto
- Variatie's over „Gebet des Heren” Mendelssohn
- Koraal „Smücke dich, o liebe Seele” Max Reger
- a Schezo (uit IV Symphonie) Ch. M. Widor
b Grand Choeur A. Guilment
- Voorspel Kl. J. Mulder
samenzang gezang 282 de verzen 1, 4, 5.
„Blijf met mij, Heer, want d'avond is nabij”.

KERKNIEUWS

Classis Haarlem. Op haar vergadering van 29 mei kwam de classis naar aanleiding van een schrijven van de raad van de kerk van Beverwijk, in antwoord op het besluit van 4.4.1962, tot de volgende uitspraak:

„de classis van de Gereformeerde Kerken in het ressort Haarlem, bijeen te Haarlem in voortgezette vergadering op 29 mei 1962, constaterende uit het schrijven van de kerk van Beverwijk d.d. 24-4-'62 dat genoemde kerkeraad geen gehoor gegeven heeft aan de oproep van de classis d.d. 4-4-'62 om terug te komen op zijn doleantie-besluit, overwegende dat zij bij besluit d.d. 4-4-'62 heeft geconstateerd dat de kerkeraad van Beverwijk door deze handelingen, die in strijd zijn met art. 31 en art. 79 K.O. zodanig inbreuk heeft gemaakt op de regels van het kerkelijke samenleven, dat hij zich, indien hij daarvan niet terugkeert, daarmee plaatst buiten het verband met de zusterkerken, spreekt uit de credentie-brief van de kerkeraad br Kalis niet te aanvaarden zolang deze kerkeraad zijn doleantiebesluit handhaaft.

Op haar vergadering van 5 juni kwam de classis, naar aanleiding van een brief van ds L. E. Oosterhoff, tot het volgende besluit:

de classis van de Geref. Kerken in het ressort Haarlem, bijeen te Haarlem in voortgezette vergadering op 5-6-1962, kennis genomen hebbende van het schrijven van ds L. E. Oosterhoff d.d. 2-5-1962, waarin hij ingaat op het vermaanschrijven van de classis d.d. 22-2-1962; constaterende, dat ds O. zich bereid verklaart één bepaalde zinsnede uit zijn „Nadere verklaring van gevoelen” voortaan te zullen weglaten en daarin niet verder te zullen gaan dan 't Doopsformulier; maar dat daarin niet duidelijk is geworden of ds O. de inhoud van de geciteerde woorden van het Doopsformulier zal leren in al zijn ambtelijke arbeid;

voorts van oordeel

- dat ds O. nog niet op alle punten van het classis-vermaan gehoor heeft gegeven;
- dat echter in het classis-vermaan deze punten niet geconcretiseerd zijn;
- dat het tegenover de kerk te Beverwijk en de zusterkerken in de classis duidelijk moet zijn, wat ds O. in de onderhavige zaken leert;

besluit

- Een commissie uit de classis te benoemen en deze op te dragen de inhoud van het vermaan aan ds O. op zodanige wijze te concretiseren, dat daarin alle zaken naar voren komen, waarbij onduidelijkheden en oneffenheden geconstateerd zijn;
- Aan ds O. te verzoeken op dit geconcretiseerde vermaan zich ernstig te bezinnen en zijn antwoord erop zo spoedig mogelijk te geven aan deze classisvergadering.

Op de vergadering van 11 juli, kwam de classis, naar aanleiding van binnengekomen brieven, tot het volgende besluit:

De classis, kennisgenomen hebbende van een brief van ds L. E. Oosterhoff d.d. 7-5-'62 en van een brief van de kerkeraad van ds L. E. O. d.d. 18-6-'62; constateert dat ds L. E. Oosterhoff en zijn kerkeraad bezwaren hebben tegen het besluit van de classis d.d. 4-4-'62, en besluit niet over te gaan tot de behandeling van deze bezwaren en tot het doen van nadere uitspraken inzake de positie van de

kerkeraad van ds O. en van ds L. E. Oosterhoff tegenover de kerken in de classis, om de kerkeraad gelegenheid te geven zich te bezinnen op de uitspraken van de Particuliere Synode van Noord-Holland 1962 over de appèlschriften in deze materie.

Vertrek ds J. Klamer. Ds J. Klamer, miss.-predikant van Bunschoten-Spakenburg, thans met verlof hier te lande, hoopt zaterdag 22 september om 10 uur vanaf Schiphol weer te vertrekken naar Nieuw-Guinea. Evenals ds van Benthem zal ook hij zijn gezin in Nederland achterlaten.

Amsterdam-Osdorp. De broeders en zusters, die in „Osdorp” wonen behoorden tot nog toe bij de kerken van Amsterdam-West en Amsterdam-Zuid. Op 30 september a.s. zal in Osdorp een wijk gevormd worden, welke deel zal uitmaken van de kerk van Amsterdam-Zuid, en waartoe alle in Osdorp wonende leden zullen behoren. Er zullen kerkdiensten gehouden worden in het gebouw van de Hervormde gemeente aldaar.

Afscheid ds G. Zomer. Zondag 9 september nam ds G. Zomer, wegens vertrek naar Groningen, afscheid van de gemeente Bunschoten-Spakenburg. Dit geschiedde in twee diensten n.l. zowel in de Maranathakerk als in de Noorderkerk. De scheidende predikant hield een predikatie over Jes. 45 : 19.

Intrede ds H. van Ommen. Na bevestiging door zijn broer ds C. van Ommen uit Hattern met een preek over 2 Cor. 2 : 14-16 deed ds H. van Ommen, gekomen van Oud-Loosdrecht, op zondag 9 september intrede te Winschoten met een preek over Openb. 11 : 3-14. Op dezelfde dag werd door de gemeente van Winschoten een nieuw Franfisa-orgel in gebruik genomen, geleverd door de fa G. Hoogendijk v/h P. Kleywegt te Vlaardingen.

Kerkbouw Haulerwijk. Op donderdag 6 september i.l. werd door het oudste lid der gemeente Haulerwijk, de bijna 93-jarige bouwvakker „pake” Reinders de eerste steen gelegd van het nieuwe kerkgebouw aldaar. Verschillende sprekers, onder wie de pastor loci ds J. Keuning, voerden bij deze plechtigheid het woord.

Adressen. Vrouwenpolder: scriba A. Wattel, Lijdiik 3, Serooskerke-W.; **Hilversum:** Adres Geref. Kerk S. J. Mullender, Jagerspad 19. Laren (N.H.). Tel. 02953-4585; **Voerburg:** Adres Geref. Kerk J. K. Lootens, Von Geusaustraat 200; **Subscriba H. van Klaveren, Zwartelaan 20;**

GEBOREN:

DIRK WILLEM

J. A. KLEINGELD
S. H. KLEINGELD-HOOYMEYER

Dordrecht, 19 september 1962
Noordendijk 247

Vrijgemaakte zuster (49 jaar met dochttertje van 12 jaar) zoekt

PLAATSING IN EEN GEZIN

van bejaard echtpaar of anderszins, om alle voorkomende huishoudelijke werkzaamheden te verrichten. Voor b.v. invalide echtpaar kan van belang zijn, dat zij in het bezit is van een rijbewijs.

Brieven onder no 219 aan de Admin. van dit blad, Slotlaan 220, Zeist.

De HEERE verblijdde ons met de geboorte van een dochter en zusje

APOLLONIA ADRIANA

A. v. OORD
L. v. OORD-WIELAART
CORINNE

Terneuzen, 17 september 1962
Ark „De Stormrand”, Vluchthaven.

BETALING ABONNEMENTSGELDEN

1 Oktober begint het 2e halfjaar van Opbouw. Wij verzoeken onze abonnees hun gelden te storten op postrekening 233117 ten name van Drukkerij Steenbergen, Zeist, met bijvermelding „voor Opbouw”.

U bespaart hierdoor hoge inningskosten en ons veel administratie.

DE ADMINISTRATIE.

Wegens plaatsgebrek konden verschillende stukken niet worden geplaatst

Red.